

Przemysław Waingertner

Uniwersytet Łódzki

Lechniccy – z dziejów publicznego zaangażowania ziemiaństwa w Drugiej Rzeczypospolitej

W ostatnich latach wśród historyków dziejów najnowszych Polski wzrosło zainteresowanie szeroko rozumianą problematyką ziemiańską: losami rodzin ziemiańskich na tle dziejów Polski w minionym stuleciu – dramatycznych dla tej grupy społecznej; zagadnieniem politycznej, społecznej, ekonomicznej i kulturalno-oświatowej aktywności przedstawicieli ziemiaństwa; wreszcie udziałem ziemian, jako środowiska, w wielkich procesach polityczno-społecznych i gospodarczych, jakie miały miejsce na ziemiach polskich w XX w. Przedmiotem niniejszego artykułu jest próba ilustracji publicznego zaangażowania reprezentantów tej grupy społecznej na przykładzie poczynań, podejmowanych w latach Drugiej Rzeczypospolitej, przez przedstawicieli rodu Lechnickich – trzech braci: Felicjana Kajetana, Zdzisława i Tadeusza, synów Felicjana Lechnickiego, właściciela dóbr Święcica i Serebryszcze. Matką najstarszego z braci, Felicjana Kajetana, urodzonego 7 sierpnia 1885 r., była Maria z Sielskich. Po jej śmierci Felicjan-senior ożenił się powtórnie – z Marią z Hemplów. Z tego związku przyszedł na świat 7 czerwca 1890 r. Zdzisław, a 2 lata później, 28 lutego 1892 r., najmłodszy z trójki, Tadeusz. Każdy z nich miał w latach Polski międzywojennej zapisać się chlubnie w dziejach ojczystych: Zdzisław jako polityk, ideolog i publicysta obozu pomajowego; Tadeusz – jako żołnierz Wojska Polskiego i urzędnik państwowy; wreszcie Felicjan Kajetan – jako działacz społeczny i polityczny¹.

¹ Zob. biogramy braci Lechnickich – Zdzisława w: *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. XVI, Wrocław 1971, s. 599–600; *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 343, 526; *Encyklopedia historii Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1999, s. 186; Tadeusza w: PSB, t. XVI, s. 598–599; Felicjana Kajetana w: PSB, t. XVI, s. 597–598.

Losy braci Lechnickich przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r. potoczyły się podobnie. Wyznaczały je trzy wspólne dla nich wątki: zdobywanie gruntownego wykształcenia; zaangażowanie w konspiracyjną działalność patriotyczną; wreszcie – aktywność zawodowa, która w przypadku Felicjana Kajetana i Zdzisława oznaczała prowadzenie rodzinnych majątków w Serebryszczach i Święcicy, a w przypadku Tadeusza – służbę wojskową.

Felicjan Kajetan uczęszczał do gimnazjum w Radomiu. W czasie rewolucji 1905 r. brał udział w strajku szkolnym oraz innych antyrosyjskich i antycarskich miejscowych wystąpieniach młodzieży. W konsekwencji otrzymał w ostatniej klasie „wilczy bilet” – maturę musiał zdawać jako ekstern w Krakowie. Następnie zapisał się na Wydział Rolny Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którego wkrótce przeniósł się na historię. Podczas studiów należał do aktywnych działaczy lewicowej organizacji akademickiej „Spójnia”. Następnie wraz z żoną, Anną Bobińską – koleżanką ze „Spójni”, z którą ożenił się w 1909 r. – wyjechał do Monachium, gdzie zapisał się na Wydział Filozoficzny. Ukończył go, pisząc pracę z mediewistyki. W 1912 r. objął rodzinne gospodarstwo w Serebryszczach, które od tej pory wytrwale modernizował, nastawiając trwale jego produkcję na potrzeby przemysłu spożywczego. Równocześnie udzielał się w działalności publicznej na Chełmszczyźnie. Uznawany za dobrego organizatora i wielkiego społecznika, niepodległość powitał jesienią 1918 r., będąc komisarzem na powiat Chełm, wybranym jako przedstawiciel władzy cywilnej przez chełmskie „obywatelstwo”².

Młodszy od Felicjana Kajetana o 5 lat Zdzisław ukończył szkołę średnią w Lublinie. Tam też zaangażował się w konspiracyjną działalność patriotyczną. Należał do ekspozytur Związku Młodzieży Polskiej „Zet” (ZMP „Zet”) – trójzaborowej organizacji młodzieży gimnazjalnej „Przyszłość” („Pet”) i do podporządkowanej jej tajnej Organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Średnich (OMN SŚ). Zajmował w tych stowarzyszeniach stanowiska kierownicze. W latach rewolucji 1905 r. był współorganizatorem walki o szkołę polską, strajku szkolnego, a następnie bojkotu szkoły rosyjskiej. W 1908 r. zapisał się na kursy rolnicze przy Towarzystwie Kursów Naukowych w Warszawie. Na studiach został członkiem „Zetu”, awansując z czasem na przewodniczącego jego warszawskiego komitetu okręgowego. Powierzono mu przy tym funkcję kierownika Komisji Szkolnej Związku. W 1911 r., po ukończeniu studiów, objął rodzinne gospodarstwo w Święcicy pod Chełmem, które unowocześnił i – podobnie jak starszy brat uczynił z majątkiem w Serebryszczach – ukierunkował na współpracę z zakładami branży spożywczej. Udzielał się też społecznie: działał w radzie gminnej w Olchowcu, zarządach Kasy Oszczędnościowo-Pożyczkowej, Straży Pożarnej i miejscowych organizacjach rolniczych. Nie zapomniał również o działalności patriotycznej – systematycznie brał udział w pracach

² PSB, t. XVI, s. 597.

środowiska zetowego w Warszawie, w okresie I wojny światowej współpracował z Polską Organizacją Wojskową (POW) i wspierał finansowo Legiony Polskie (pomimo chęci wstąpienia w ich szeregi, kalectwo nogi przekreślało go jako ochotnika do służby wojskowej). W 1915 r. Z. Lechnicki wszedł w skład Komitetu Wydziału Narodowego w Lublinie, który – skupiając m. in. działaczy ruchu zetowego, socjalistów i członków Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie” – dążył do zdobycia pozycji reprezentanta miejscowej społeczności. U schyłku I wojny światowej – wiosną i latem 1918 r. – współorganizował Towarzystwo Straży Kresowej (TSK), powołane przez „Zet” dla obrony polskości Kresów Wschodnich³.

Tadeusz Lechnicki pobierał nauki w gimnazjum w Lublinie, a następnie w Warszawie. Podobnie jak Zdzisław, był członkiem „Petu” i OMN SŚ. Po uzyskaniu w 1910 r. matury odbył służbę wojskową w armii rosyjskiej. W 1911 r. rozpoczął studia w wiedeńskiej Hochhandelschule. W tym samym roku został członkiem „Zetu”. W 1912 r. przeniósł się do Berlina, gdzie studiował w Akademii Handlowej do 1914 r. W okresie I wojny światowej, po powrocie do Królestwa Polskiego, służył do wybuchu rewolucji lutowej jako oficer w XV Korpusie Artylerii Rosyjskiej. Od marca 1917 r. uczestniczył w organizowaniu Wojska Polskiego w Rosji, współpracując z Naczelnym Polskim Komitetem Wojskowym („Naczpolem”) i POW. Następnie służył w działającym w Rosji I Korpusie Polskim, dowodzonym przez gen. Józefa Dowbór-Muśnickiego, pełniąc funkcję szefa Wydziału Mobilizacyjnego. Pracował w Sztabie Dowództwa Wojsk Polskich na Ukrainie. Po przejściu władzy w Rosji przez bolszewików zorganizował specjalny polski oddział wojskowy, który strzegł obcych ambasad w Piotrogradzie. Wszedł również w skład Komendy Naczelnej konspiracyjnej organizacji Związek Broni, która powstała w grudniu 1917 r. Jej celem było rozpowszechnianie ideologii patriotycznej i niepodległościowej wśród żołnierzy I Korpusu Polskiego. Później z ramienia POW współtworzył polskie oddziały w Murmanii i nad Donem. Odzyskanie przez Polskę niepodległości zastało go na Wołyniu, gdzie dowodził oddziałem organizującego się właśnie Wojska Polskiego⁴.

W odrodzonej Rzeczypospolitej bracia Lechnicy głęboko zaangażowali się w działalność publiczną – zarówno o charakterze polityczno-społecznym, administracyjnym, jak i gospodarczym. Z racji ich przynależności do „Zetu”, sprzyjającego Józefowi Piłsudskiemu, wyraźną cezurę w poczynaniach każdego z nich stanowił przewrót majowy 1926 r.

W pierwszych latach niepodległości aktywni na polu działalności społeczno-politycznej i gospodarczej byli zwłaszcza Zdzisław i Felicjan Kajetan. Pierwszy był jednym z liderów tajnego Związku Patriotycznego (w latach Dru-

³ Tamże, s. 599–600.

⁴ Tamże, s. 598.

giej Rzeczypospolitej „dorosłego” odpowiednika akademickiego, młodzieżowego ZMP „Zet”), usiłującego poprzez liczne jawne ekspozytury – partie polityczne, organizacje społeczne, gospodarcze, kulturalno-oświatowe i związki zawodowe – wpływać na życie społeczno-polityczne i ekonomiczne Polski międzywojennej⁵. Należał też do ideologów i przywódców TSK. Podczas wielkiego zjazdu instruktorów Straży Kresowej, który miał miejsce 16–17 września 1919 r., w trakcie trwającej wojny polsko-sowieckiej, wygłosił programowy referat, którego tezy miały stać się wytycznymi dla tej organizacji w następnych latach. Stwierdził w nim m. in.: „Wskaźnikiem postępowania dla Straży Kresowej jest wzmożenie elementu polskiego na kresach, uczynienie jak największej ilości faktów dokonanych, ujawnić silne aspiracje polskie [...] jak najdalej na wschód, gdziekolwiek czynnik polski byłby dość silny”⁶.

Z kolei Felicjan Kajetan udzielał się zwłaszcza w lokalnym samorządzie terytorialnym i gospodarczym na terenie Chełmszczyzny – w latach 1917–1939 był regularnie wybierany do miejscowego sejmiku i wydziału powiatowego w Chełmie, a w latach 1919–1929 pełnił funkcję prezesa wojewódzkiego Związku Kółek Rolniczych⁷.

Inaczej, z racji wyboru kariery zawodowego wojskowego, potoczyły się w latach 1918–1926 losy Tadeusza. W okresie wojny polsko-sowieckiej od marca do lipca 1919 r. dowodził on baterią konną, którą sam zorganizował i która operowała na froncie kowelskim. W sierpniu 1919 r. stanął na czele jednej z sekcji Oddziału II Naczelnego Dowództwa. Jako pracownik tego oddziału, na przełomie 1919–1920 r. prowadził działania wywiadowcze w Berlinie, skąd powrócił, gdy zagroziła mu dekonspiracja. W dramatycznych kampaniach 1920 r. brał udział jako porucznik konnej artylerii. Z racji swej wielkiej odwagi i pogardy śmierci, okazywanej na polu bitwy, nazwany został przez współtowarzyszy broni „szalonym majorem”⁸. W trakcie walk we wrześniu 1920 r. został ciężko ranny w starciu pod Hrubieszowem. Po pobycie w szpitalu i rehabilitacji trafił do Ministerstwa Spraw Wojskowych, jako szef Sekcji Osad Wojskowych. Kierował akcją osadniczą do grudnia 1923 r. Powołany następnie na roczny kurs do Centralnej Szkoły Kawalerii, został po jego ukończeniu skierowany do 3 Dywizjonu Artylerii Konnej. Odbywając służbę, publikował

⁵ Do organizacji tych należały m.in.: Towarzystwo Straży Kresowej, Związek Rad Ludowych, Związek Obrony Kresów Zachodnich, Polski Związek Zachodni, Związek Naprawy Rzeczypospolitej, Zjednoczenie Pracy Wsi i Miast, Związek Działaczy Społecznych, Generalna Federacja Pracy, Związek Związków Zawodowych, Centralny Związek Młodzieży Wiejskiej „Siew” i Centralny Związek Młodej Wsi.

⁶ *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. II, Warszawa 1961, s. 358.

⁷ PSB, t. XVI, s. 597.

⁸ T. W. Nowacki, *Szkic do dziejów Zetu*, [w:] *Zet w walce o niepodległość i budowę państwa. Szkice i wspomnienia*, red. T. W. Nowacki, Warszawa 1996, s. 264–269; Z. Czeczot-Gawrak, J. Pietrusza, *Wrzesień i po wrześniu w kraju*, [w:] *Zet w walce...*, s. 496.

równocześnie artykuły w „Bellonie” – wojskowym, fachowym periodyku. W marcu 1925 r. T. Lechnicki przeszedł w stopniu podpułkownika w stan nieczynny i osiadł w Serebryszczach⁹.

Bracia Lechnicy, podobnie jak inni zetowcy, byli krytycznie nastawieni do kształtu życia politycznego w Polsce w pierwszej połowie lat dwudziestych. Podzielali opinię J. Piłsudskiego i jego najbliższych współpracowników o konieczności modyfikacji ustroju państwa, zmierzającej w kierunku wzmocnienia władzy wykonawczej (zwłaszcza pozycji prezydenta), ograniczenia uprawnień parlamentu, wreszcie zastąpienia systemu parlamentarno-gabinetowego prezydenckim. Jako działacze o uznanym autorytecie w ruchu zetowym, dążyli do zawiazania sojuszu z byłym Naczelnikiem Państwa w imię realizacji wyżej wspomnianego programu. Charakterystyczne, iż to właśnie w Święcicy – majątku Z. Lechnickiego – nastąpiło najprawdopodobniej porozumienie pomiędzy Marszałkiem a zetowcami. Miało to miejsce 6–7 czerwca 1925 r. podczas dwudniowych rozmów, w których obok J. Piłsudskiego uczestniczyli m. in. gen. Gustaw Orlicz-Dreszer, zdeklarowany piłsudczyk i zetowiec; trzech bracia Lechnicy oraz inny lider ruchu zetowego, znany publicysta, Melchior Wańkowicz. Można przypuszczać, że według Marszałka spotkanie to miało odpowiedzieć na pytanie o stopień i zakres poparcia, którego mógł się spodziewać ze strony zetowców. Z kolei dla nich było ono dowodem uznania przez J. Piłsudskiego pozycji i wpływów ich środowiska, i uczyniło zadość zwolennikom osobistych z nim negocjacji. Przebieg spotkania reprezentantów zetowej elity z Marszałkiem utwierdził zetowców w przekonaniu o potrzebie i celowości politycznego wspierania przyszłych działań J. Piłsudskiego. Jemu natomiast udowodnił, że może liczyć na pomoc ze strony wpływowego i dynamicznego środowiska politycznego¹⁰.

Po przewrocie majowym trwały wśród zetowców spory, czy przedstawić natychmiast własny program społeczno-polityczny i gospodarczy, który uchodził wśród piłsudczyków za zbyt radykalny w sferze socjalnej, czy też zaczekać na wystąpienie Marszałka lub jego najbliższego otoczenia. Szybkiego opublikowania lewicowego, prosocjalnego manifestu domagali się zetowcy skupieni wokół Stefana Szwedowskiego – lidera lewicowej frakcji w „Zecie”. Natomiast Lechnicy, przewodzący umiarkowanej większości środowiska, opowiadali się za ostrożnym, pragmatycznym postępowaniem. Zamierzali zaczekać na deklarację

⁹ PSB, t. XVI, s. 598.

¹⁰ P. Waingertner, *Ruch zetowy w Drugiej Rzeczypospolitej. Studium myśli politycznej*, Łódź 2006, s. 52–53; M. Sobieraj, *Wizyty najwyższych dostojników II Rzeczypospolitej w Chełmie*, „Rocznik Chełmski” 1997, t. III, s. 330–332; W. Jędrzejewicz, *Kronika życia Józefa Piłsudskiego*, t. II, Warszawa 1989, s. 167; P. Olstowski, *General Gustaw Orlicz-Dreszer (1889–1936). Dowódca wojskowy i działacz społeczno-polityczny*, Toruń 2000, s. 203–205. W swym artykule M. Sobieraj przekonująco zweryfikował wcześniej podawaną w literaturze przedmiotu datę spotkania w Święcicy z dnia 10 maja bądź 5 czerwca na 6–7 czerwca 1926 r.

cję programową J. Piłsudskiego, a sami kładli nacisk przede wszystkim na konieczność przeprowadzenia reform o charakterze politycznym, zmierzających do wzmocnienia egzekutywy w państwie¹¹.

Odpowiedzią „Zetu” na przewrót majowy i dojście do władzy Marszałka było utworzenie Związku Naprawy Rzeczypospolitej (ZNR, „Naprawa”) – stronnictwa, mającego stanowić jawną polityczną emanację ZP i skupić w swoich szeregach zarówno zetowców, jak i zwolenników Marszałka spoza ich środowiska¹². Jednym z założycieli ZNR, a następnie prezesem jego Egzekutywy Naczelnej został Z. Lechnicki. Pod jego kierownictwem „Naprawa” weszła w skład piłsudczykowskiemu Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (BBWR) i brała udział w wyborach parlamentarnych w 1928 r. Wśród nowych parlamentarzystów znalazł się również prezes „Naprawy”.

Jako poseł BBWR Z. Lechnicki głęboko angażował się w prace parlamentarne: był członkiem Komisji Konstytucyjnej i Komisji Skarbowej, objął funkcję wiceprezesa Klubu Parlamentarnego BBWR, odegrał również kluczową rolę w przeprowadzeniu – jak się okazało nieudanego i krótkotrwałego – zjednoczenia w latach 1928–1930, w ramach Bloku, ZNR i Partii Pracy (nowa organizacja przyjęła nazwę Zjednoczenie Pracy Wsi i Miast – ZPWIM, przy której kierujący nią zetowcy pozostali po secesji działaczy Partii Pracy)¹³.

Równocześnie Z. Lechnicki bezskutecznie dążył do pozyskania ugrupowań lewicowych i centrowych dla idei współpracy z BBWR. „Przełom”, centralny organ prasowy ZNR, tak pisał później o tej działalności lidera zetowców:

Od pierwszej chwili swego wejścia do do sejmu próbował nawiązać kontakt z najwybitniejszymi przedstawicielami lewicy i centrum w celu poznania ich opinii co do zasad reformy konstytucji i ustalenia, o ile możliwe, punktów zbieżnych, propagując równocześnie w łonie obozu rządowego koncepcję współpracy na gruncie reformy konstytucji z lewicą sejmową, jako tą częścią zorganizowanego partyjnie społeczeństwa, która, mimo wszystko, w poważnej swej większości stała zawsze na gruncie interesu państwowego.

Równocześnie anonimowy publicysta „Przełomu” konstatował z rozczarowaniem: „Przyznać trzeba obiektywnie – niezależnie od tego, iż ta tendencja polityczna nie znajdowała większego uznania ani poparcia w łonie samego klubu BB – że stronnictwa lewicowe nie uczyniły ze swej strony niczego, by dążenia te poprzeć”. Jednak, pomimo fiaska tych ambitnych planów, jak stwierdzano w cytowanym artykule: „Zainicjowane zostały przez Lechnickiego konferencje wybitnych przedstawicieli Bloku Bezpartyjnego z przedstawicielami

¹¹ J. Rakowski, *Zetowcy i piłsudczycy*, „Zeszyty Historyczne” [Paryż] 1981, z. 55, s. 53–54.

¹² Obszerniej o ZNR w: P. Waingertner, *„Naprawa” 1926–1939. Z dziejów obozu pomajowego*, Warszawa 1999, s. 272.

¹³ Szerzej o ZPWIM m. in. w: J. Borkowski, *Naprawiacze w latach 1926–1935. Związek Naprawy Rzeczypospolitej i Zjednoczenie Pracy Wsi i Miast*, „Dzieje Najnowsze” 1985, nr 2, s. 57–72.

centrum i lewicy włościańskiej w sprawie zasad reformy konstytucji i kierunku prac nad nią”¹⁴.

Poświęcając się pracy organizacyjnej i parlamentarnej, Z. Lechnicki pozostawał nadal jednym z najbardziej aktywnych publicystów środowiska zetowego. Wypowiadał się zarówno w kwestiach politycznych, społecznych, jak i gospodarczych. Postulując i uzasadniając historycznie zmianę ustroju na oparty na silnej władzy wykonawczej, deklarował na łamach „Przełomu”: „Nawiązujemy do tradycji wielkiego obozu reform państwowych XVIII stulecia. Zmierzał on do odrodzenia potęgi państwa poprzez stworzenie silnego rządu, skarbu i wojska. Dziś stoimy wobec tych samych zagadnień”¹⁵. W tym samym okresie, odnosząc się do zagadnień ekonomicznych, wskazywał na potrzebę organizowania przez państwo zbytu produktów rolnych i zmniejszania różnicy cen pomiędzy drogimi produktami przemysłowymi i tańszymi produktami rolnymi, co stanowiło jeden z czynników decydujących o złym położeniu materialnym części ludności wiejskiej¹⁶. Propagował także ideę interwencjonizmu gospodarczego, rozumianego jako ingerencja państwa w konkretne gałęzie produkcji przemysłowej, handlu i rolnictwa, która miała być realizowana za pomocą odpowiedniej polityki finansowej (kredyty, oddłużanie, moratoria na spłaty długów itp.), celnej (podwyższanie, obniżanie bądź likwidowanie ceł na konkretne surowce i produkty), a także poprzez dokonywanie skupów interwencyjnych i zamówień rządowych¹⁷.

W listopadzie 1930 r. Z. Lechnicki został ponownie wybrany do Sejmu z list BBWR, jako członek ZPWiM. Tym razem jednak piastował mandat poselski krótko. Już w lutym 1931 r. złożył go, protestując przeciwko metodom stosowanym w więzieniu w Brześciu wobec uwięzionych przywódców centrolewicowej opozycji¹⁸. Przyjęcie przez kierownictwo BBWR złożenia mandatu wywołało rozgoryczenie i rozczarowanie w środowisku ZPWiM. Nastrojom tym dawali wyraz autorzy artykułów, ukazujących się na łamach „Przełomu”. Wyrażali oni wątpliwość, czy najlepszym z punktu widzenia interesów Bloku rozwiązaniem jest stosowanie w parlamencie zasady, że reguła dyscypliny klubowej powinna stać ponad sumieniem i poczuciem odpowiedzialności każdego z posłów. W artykule poświęconym Z. Lechnickiemu, a zarazem działalności „Naprawy” konstatowano:

¹⁴ *Program i taktyka reprezentowane w parlamencie przez Zdzisława Lechnickiego i Zjednoczenie Pracy Wsi i Miast*, „Przełom”, 29 III 1931, nr 13, s. 4–5.

¹⁵ *Wywiad z p. Zdzisławem Lechnickim, członkiem Egzekutywy Naczelnej Związku Naprawy Rzeczypospolitej*, „Przełom”, 27 VI 1926, nr 5, s. 1.

¹⁶ Tamże, s. 2.

¹⁷ *ZNR wobec sytuacji wewnętrznej. Przemówienie członka Egzekutywy Naczelnej p. Prezesa Zdzisława Lechnickiego*, „Przełom”, 21 XI 1926, nr 23, s. 12–16.

¹⁸ Obszerniej na ten temat w: *Archiwum Akt Nowych, Zespół Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem*, mf. 31096, sygn. 63, k. 10–11, 14–18; mf. 31074, sygn. 11, k. 37–38; K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, Warszawa 1992, s. 554–555; A. Chojnowski, *Piłsudzczy u władzy. Dzieje Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem*, Wrocław 1986, s. 178–180.

Skwapliwe przyjęcie przez prezydium klubu BBWR ofiarowanej przez Lechnickiego [...] rezygnacji z mandatu poselskiego, świadczy, iż linia polityczna i społeczna, którą wyrażał [...] nie odpowiadała w swych założeniach i konsekwencjach obecnym kierownikom obozu i że w tych warunkach zdecydowano przekreślić jednym pociągnięciem koncepcje zarówno merytoryczne, jak i taktyczne, o które wewnątrz obozu walczył Zdzisław Lechnicki. W ten sposób ułatwiono sobie sytuację w klubie; przez pozbycie się „wiecznego opozycjonisty” „skonsolidowano” BBWR¹⁹.

Po odejściu z parlamentu Z. Lechnicki powrócił do prowadzenia majątku w Świątocy. Jednak szybko okazało się, że rezygnacja przezeń z mandatu poselskiego nie oznaczała usunięcia się z życia publicznego. Dziedzic Świątocy był aktywnym członkiem Związku Seniorów Organizacji Młodzieży Narodowej i Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej. W 1936 r. współorganizował wielki warszawski zjazd, mający upamiętnić pięćdziesiątą rocznicę założenia „Zetu”²⁰. Do świata wielkiej polityki powrócił, stając się w drugiej połowie lat trzydziestych jednym z liderów kolejnej jawnej ekspozytury ZP – Związku Działaczy Społecznych (ZDS). Był jednym z inicjatorów jego akcesu do Obozu Zjednoczenia Narodowego (OZN), a następnie przyjęcia przez ZDS roli „wewnętrznej opozycji” w Obozie, która stanowczo przeciwstawiała się tendencjom totalnym w jego szeregach i zbliżeniu do środowiska narodowo-radykalnego. Na łamach organu prasowego ZDS, „Narodu i Państwa”, stwierdzał: „Polska nie wyrzekła się ani demokratycznych form, ani demokratycznej treści swego państwowego życia [...], nie chce ustroju totalnego, w żadnej postaci, w której ustroj ten dotychczas się przejawiał, a więc ani jako systemu rządów jednej partii, ani jako systemu rządów biurokracji”²¹. Starania o zmianę kursu OZN zostały uwiecznione sukcesem – 23 października 1937 r. ustąpił z funkcji szefa sztabu Obozu Jan Kowalewski, a 10 stycznia 1938 r. zrezygnował z funkcji szefa OZN Adam Koc – zwolennicy współpracy z kręgami narodowo-radykalnymi. Nowym szefem Obozu został Stanisław Skwarczyński, przychylny umiarkowanej linii, prezentowanej przez zetowców, a w kwietniu 1938 r. została powołana Rada Naczelna OZN, w której znaczące pozycje zajęli działacze zetowi na czele z Z. Lechnickim²². W obliczu rywalizacji o władzę w państwie pomiędzy prezydentem Ignacym Mościckim a Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych, marszałkiem Edwardem Śmigłym-Rydzem, Z. Lechnicki opowiadał się za tym drugim – miał namawiać nawet E. Śmigłego-Rydza, aby odsunął on

¹⁹ Por.: *Przez zorganizowane społeczeństwo – dla Państwa*, „Przełom”, 22 II 1931, nr 7–8, s. 9; Zet., *Na marginesie ostatnich zmian w klubie BBWR*, „Przełom”, 22 II 1931, nr 7–8, s. 7.

²⁰ Na temat wielkiego zjazdu „Zetu” w Warszawie w 1936 r. zob.: T. Piskorski, *W pięćdziesiątą rocznicę powstania Zetu. Sprawozdanie ze Zjazdu Uczestników Ruchu Niepodległościowego Młodzieży Polskiej („Młodzieży Narodowej”)*, Warszawa 1937, *passim*.

²¹ Z. Lechnicki, *O zdolność skupienia sił*, „Naród i Państwo”, 5 VI 1938, nr 21–22, s. 2.

²² J. Majchrowski, *Silni – zwarci – gotowi. Myśl polityczna Obozu Zjednoczenia Narodowego*, Warszawa 1985, s. 23.

nieudolnego, zdaniem lidera „Zetu”, prezydenta od władzy i sam zajął jego miejsce²³.

Droga aktywności społeczno-politycznej, podobna do wybranej przez Z. Lechnickiego, stała się po przewrocie majowym również udziałem Felicjana Kajetana. W 1926 r. został on przyjęty do Związku Patriotycznego. Zgłosił również swój akces do ZNR. W trakcie kampanii wyborczej do parlamentu w 1928 r. stanął na czele lubelskiego Komitetu Współpracy z Rządem, który ogłosił w pierwszej połowie stycznia t.r. odezwę. W dokumencie żądano:

1) Naprawy Konstytucji poprzez wzmocnienie władzy wykonawczej i zapewnienie Polsce trwałego, silnego i demokratycznego rządu; 2) Dalszej poprawy położenia gospodarczego rolnictwa, przemysłu, handlu i mas ludu pracującego w myśl dotychczasowej polityki rządu. Utrzymania zdobyczy ludowych, społecznych i gospodarczych; 3) Zjednoczenia ruchu ludowego, co ugruntuje demokratyczne podstawy państwa, zapewni ludowi należny mu wpływ na rządy, umożliwi realizację społecznego i politycznego programu wsi uzgodnionego z interesami państwa.

Kolejne postulaty dotyczyły walki z partyjniactwem, korupcją²⁴.

Wybory zakończyły się sukcesem Felicjana Kajetana – został on wybrany z list BBWR do Sejmu z okręgu miasto i powiat Lublin, Chełm i Lubartów. W parlamencie II kadencji był członkiem Komisji Administracyjnej. Ponownie wybrany z list BBWR z tego samego okręgu do Sejmu w 1930 r., należał do Komisji Rolnej i Komisji Skarbowej. W 1931 r. objął funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Budżetowej. W 1935 r. został wybrany do Senatu z województwa lubelskiego. W parlamencie IV kadencji należał do senackiej Komisji Gospodarczo-Skarbowej i Komisji Komunikacyjnej. W czasie sesji 1936–1937 referował m. in. preliminarz budżetowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu. W 1938 r. został ponownie wybrany do Senatu. Pełnił tam funkcję zastępcy przewodniczącego Komisji Budżetowej, gdzie referował budżet Ministerstwa Skarbu. Był również zastępcą przewodniczącego Komisji Regulaminowej i członkiem Komisji Rolnej²⁵.

Uczestnicząc w pracach parlamentów kolejnych kadencji, Felicjan Kajetan specjalizował się szczególnie w tematyce rolniczej. Zagadnienia gospodarki wiejskiej i problemy rolników podnosił wielokrotnie podczas obrad Sejmu II kadencji w latach 1928–1930 – m. in. w trakcie debat nad kolejnymi budżetami Ministerstwa Rolnictwa²⁶. W Sejmie III kadencji w latach 1930–1935 opowiadał się za ograniczeniem wolnego obrotu ziemią i za powiązaniem reformy

²³ T. Katelbach, *Spowiedź pokolenia*, Lippstadt 1948, s. 241–242; J. Borkowski, *Zetowcy w przewrocie majowym*, „Pokolenia” 1980, nr 2, s. 132.

²⁴ Cyt. za: A. Garlicki, *Od maja do Brześcia*, Warszawa 1985, s. 179.

²⁵ PSB, t. XVI, s. 597.

²⁶ Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: SSS) II kadencji, pos. 13 z 31 V 1928, s. 85–88; pos. 45 z 5 II 1929, s. 55–59.

rolnej ze zorganizowaną akcją osadniczą²⁷. Jako sprawozdawca Komisji Rolnej prezentował posłom informacje o rządowym projekcie ustawy o ułatwieniu spłaty uciążliwych zobowiązań, obciążających gospodarstwa rolne. Argumentował wówczas, że o złej sytuacji materialnej polskiego rolnictwa decydują: wysokoprocentowy kredyt długo- i krótkoterminowy, niskie ceny produktów rolnych i zbyt duża rozpiętość cen pomiędzy towarami rolnymi i przemysłowymi. Stwierdzał, że ponieważ niskie ceny produktów rolnych są zasadniczo regułą w skali światowej, należy wspomagać rolników w dwóch pozostałych dziedzinach – udostępniając im niskoprocentowy kredyt i dążąc do obniżek cen produktów przemysłowych²⁸.

W parlamencie IV kadencji F. K. Lechnicki, który zasiadał wówczas w Senacie, w swych wystąpieniach koncentrował się na problematyce politycznej. Opowiadał się w nich za odejściem obozu rządzącego od modelu zaostrzonego autorytaryzmu. Sugerował też likwidację obozu odosobnienia w Berezie Kartuskiej, widząc w nim symbol rządów opartych na metodzie administracyjnej i policyjnej represji²⁹.

Po przewrocie majowym Felicjan Kajetan łączył działalność parlamentarną z aktywnością na forum organizacji społecznych. Od 1929 r., kiedy to nastąpiło zjednoczenie ówczesnego Centralnego Związku Kółek i Organizacji Rolniczych oraz Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Centralne Towarzystwo Organizacji i Kółek Rolniczych (CTOiKR), pełnił do 1933 r. funkcję jego prezesa na województwo lubelskie. Wchodził również w skład ogólnopolskich władz CTOiKR. Równocześnie w latach 1933–1940 był prezesem Lubelskiej Izby Rolniczej. Cieszył się także mandatem członka Komitetu Związku Izb i Organizacji Rolniczych³⁰.

O ile Zdzisław i Feliks Kajetan Lechniccy po przewrocie majowym zaangażowali się w działalność organizacyjną, polityczną i społeczną, o tyle ich młodszy brat, Tadeusz, wybrał drogę kariery w administracji państwowej. W marcu 1928 r. T. Lechnicki został powołany do pracy w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, gdzie pełnił funkcję kierownika referatu niemieckiego. W 1930 r. został zastępcą naczelnika Wydziału Zachodniego Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W ramach swoich obowiązków prowadził wówczas w lipcu 1930 r. polsko-niemieckie rozmowy na temat incydentów granicznych. Zaangażowanie T. Lechnickiego w prace na polu polityki zagranicznej zaowocowało również nową publikacją – tym razem o tematyce ekonomicznej. Był to artykuł: *Traktat handlowy z Niemcami*, który ukazał się w wydawnictwie pt. *Pięć lat na froncie*

²⁷ SSS III kadencji, pos. 47 z 29 I 1932, s. 24.

²⁸ Tamże, s. 4–8.

²⁹ Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Senatu Rzeczypospolitej Polskiej IV kadencji, pos. 3 z 5 XI 1935, s. 55–58; pos. 14 z 26 III 1936, s. 8–12.

³⁰ PSB, t. XVI, s. 597.

gospodarczym w 1931 r. Uzasadniał w nim celowość zawarcia kompleksowej umowy handlowej z Rzeszą³¹.

Podczas prac nad traktatem handlowym, podpisanym przez Polskę i Niemcy 17 marca 1930 r., T. Lechnicki reprezentował jednak zdystansowane stanowisko. Podkreślał, że traktat jest potrzebny, ale równocześnie opowiadał się za przeprowadzeniem nad nim drobiazgowych studiów, wskazując, iż granie na zwłokę może skłonić stronę niemiecką do ustępstw. Za podobną taktyką opowiadał się również podczas prac ratyfikacyjnych nad traktatem w parlamencie. Tak opisywał ówczesne poczynania T. Lechnickiego jeden z liderów obozu pomajowego, Kazimierz Świtalski, w swoim diariuszu:

Urzednicy MSZ w rodzaju Lechnickiego [Tadeusza – P. W.] uprawiają jakąś swoistą taktykę, dążącą do tego, aby ratyfikacja traktatu handlowego z Niemcami przeszła małą ilością głosów i stąd trochę podniecają Poznańczyków i Pomorzan, by oni uzyskali ze strony prezydium klubu [BBWR – P. W.] pozwolenie wstrzymania się od głosowania. Zwróciłem na to uwagę Sławkowi, by on odniósł się do Zaleskiego [Augusta, ministra spraw zagranicznych – P. W.] z protestem przeciw tego rodzaju postępowaniu urzędników, gdyż jest to gra niebezpieczna, bo mogąca wywołać pewien zwyczaj w BB uchylania się od głosowania tych dzielnic, czy tych klas, którym ta lub inna ustawa nie dogadza³².

Z Ministerstwa Spraw Zagranicznych T. Lechnicki przeszedł następnie do pracy na stanowisku pełniącego obowiązki szefa Biura Ekonomicznego Prezesa Rady Ministrów. Dnia 5 września 1932 r. został mianowany oficjalnie szefem Biura, a już dwa dni później – podsekretarzem stanu ds. gospodarczych w Prezydium Rady Ministrów. W 1933 r. powstała pod przewodnictwem T. Lechnickiego Komisja ds. Samorządu Terytorialnego. Rezultatem jej prac były tezy i wnioski m. in. w sprawie ogólnego indywidualnego oddłużenia samorządu i reformy dochodów samorządowych.

W dniu 28 maja 1934 r. T. Lechnicki został powołany na stanowisko wiceministra w Ministerstwie Skarbu, gdzie zajmował się pracami w zakresie oddłużania samorządów i rolnictwa, obniżania cen kartelowych oraz propagowania spółdzielczości³³. Z kolei w lecie 1936 r. wraz z ministrem przemysłu i handlu Antonim Romanem prowadził rokowania w Hadze w sprawie współpracy ekonomicznej Polski i Holandii³⁴.

W trakcie swej pracy w rządzie i instytucjach rządowych T. Lechnicki prezentował konsekwentne poglądy na sprawy ekonomiczne. Był postrzegany jako członek grupy zdeklarowanych piłsudczyków, należących do środowiska określanego mianem „pułkowników”, aktywnych na polu gospodarczym. Do tego grona należeli: Ignacy Matuszewski, Adam Koc, Henryk Floyar-Raychman

³¹ Tamże, s. 598.

³² K. Świtalski, *Diariusz...*, s. 581–582.

³³ *Zadania spółdzielczości na wsi*, „Poradnik Spółdzielni Kredytowych”, 5 VII 1935, nr 13, s. 3–5.

³⁴ PSB, t. XVI, s. 598.

i Kazimierz Stamirowski. Wspólnie z nimi – przede wszystkim z I. Matuszewskim (ministrem skarbu z lat 1929–1931, a następnie redaktorem naczelnym wpływowej, prorządowej „Gazety Polskiej”, uważanym w kręgach ścisłej elity piłsudczykowskiej za eksperta ekonomicznego) i Adamem Kocem (od 1930 r. podsekretarzem stanu w Ministerstwie Skarbu, od 1932 r. członkiem, a od 1936 r. prezesem Rady Banku Polskiego) – miał w rzeczywistości kontrolować polską politykę gospodarczą i finansową, spychając na dalszy plan ministra skarbu w latach 1932–1935, prof. Władysława Zawadzkiego³⁵.

Wspomniana grupa polityków propagowała ideę obecności państwa w życiu ekonomicznym poprzez stosowanie zabiegów interwencyjnych, etatystycznych i planowania w gospodarce. Opowiadała się również za kontynuowaniem polityki deflacyjnej. Swoje poglądy, popierające te koncepcje, T. Lechnicki najpełniej wyraził w artykule pt. *Wytyczne prac gospodarczych rządu*, zamieszczonym w fachowym periodyku „Polska Gospodarcza” w 1932 r. w numerze 20, oraz w tak samo zatytułowanym referacie, zamieszczonym w publikacji pt. *Zjazd działaczy gospodarczych i społecznych zwołany przez BBWR*, wydanej w Warszawie w 1933 r.³⁶

Należy zauważyć, iż działalność T. Lechnickiego jako wiceministra skarbu współpracownicy i podwładni oceniali niejednoznacznie. Nie negowano jego osobistej uczciwości, dobrej woli i zaangażowania w pracę. Krytykowano natomiast podejmowanie przezeń decyzji bez konsultacji, a niekiedy i niekompetencję. W opinii Henryka Grubera – prawnika i bankowca, w Drugiej RP m. in. prezesa Pocztovej Kasy Oszczędności, organizatora i prezesa Rady Nadzorczej Banku Polska Kasa Opieki S.A. – T. Lechnicki „zastosował «metodę faktów dokonanych» i w oparciu o sugestie urzędników departamentu obrotu pieniężnego zabrał się do montowania programu, nie dyskutując go z instytucjami państwowymi najbardziej zainteresowanymi”. H. Gruber podkreślał, że przed podjęciem obowiązków w ramach rządów pomajowych, T. Lechnicki miał niewiele do czynienia z problemami finansowymi i skarbowymi, a jego „zasługę” stanowiło to, że był bliskim przyjacielem I. Matuszewskiego, przez którego miał zostać wciągnięty do współpracy w ramach prac rządowych. Jednak w opinii Grubera, „gdy Matuszewski był indywidualnością o wielkiej inteligencji, chwycił i rozstrzygał rozumnie problemy, to Lechnicki znał się bardziej na koniach, a przy tym odznaczał się nieuzasadnioną pewnością siebie. Pomysły i opinie skakały w nim jak zające, a on, pełen animuszu, wywijał problemami gospodarczymi jak Kościuszko pałaszem i dziwił się, gdy nic dobrego z nich nie wychodziło”³⁷.

³⁵ F. Zweig, *Poland between two wars*, London 1944, s. 70; Z. Knakiewicz, *Deflacja polska 1930–1935*, Warszawa 1967, s. 91; Z. Landau, J. Tomaszewski, *Gospodarka Polski międzywojennej*, t. III, 1930–1935. *Wielki Kryzys*, Warszawa 1982, s. 249.

³⁶ PSB, t. XVI, s. 599.

³⁷ H. Gruber, *Wspomnienia i uwagi 1892–1942*, Londyn 1968, s. 324.

Kiedy stanowisko wiceministra i ministra skarbu objął Eugeniusz Kwiatkowski – zwolennik bardzo aktywnej polityki gospodarczej rządu, ale zarazem przeciwnik działań w zakresie gospodarki, podejmowanych przez „pułkowników” (które oceniał jako nieuporządkowane), niechętny przy tym kontynuowaniu polityki deflacyjnej – grupa polityków, do której z racji swych poglądów należał T. Lechnicki, zaczęła szybko tracić na znaczeniu. Zapowiedzią zwrotu w polityce ekonomicznej było podanie się do dymisji prezesa Banku Polskiego Adama Koca. Tadeusz Lechnicki, który solidaryzował się z nim, zrezygnował z pracy w Ministerstwie Skarbu w październiku 1936 r.³⁸

Odejście ze świata polityki spowodowało poświęcenie się T. Lechnickiego działalności w organizacjach społecznych. Udzielał się w CTOiKR, apelując wielokrotnie jako jeden z jego liderów o przyspieszenie realizacji reformy rolnej i rozwinięcia akcji oddłużeniowej dla gospodarstw rolnych. Napisał też wówczas dwie książki o charakterze programowym: *O jasny program i zwarte działanie. I. Rolnictwo*, wydaną w 1937 r. oraz *Problem centralny. Uwagi programowe*, opublikowaną w 1938 r. W pracach tych zwracał uwagę na konieczność skoncentrowania się władz w polityce gospodarczej na sprawach wsi i możliwościach podniesienia jej stanu zamożności. Opowiadał się zdecydowanie za popieraniem przez państwo spółdzielczości w rolnictwie. Akcentował potrzebę aktywnej postawy społeczeństwa wiejskiego, którego zaangażowanie miało decydować o rozwoju kooperatyw, a co za tym idzie, o postępie gospodarczym i wzroście dobrobytu na prowincji. Uważał też za konieczne doprowadzenie do wzrostu dochodów rolników, przeprowadzenie modernizacji polskich gospodarstw – zwiększenie ilości używanych w nich nawozów sztucznych, liczby maszyn i narzędzi. Domagał się ustabilizowania systemu podatkowego, obowiązującego w polskim rolnictwie; przeznaczenia dotacji budżetowych na unowocześnianie gospodarstw; udostępnienia taniego kredytu – zaliczkowego, nawozowego, budowlanego – dla rolników; obniżenia podatków obciążających ludność wiejską; wreszcie większej aktywności rządu w kontaktach międzynarodowych w kierunku zawierania korzystnych dla polskiego rolnictwa umów handlowych. Tadeusz Lechnicki postulował także wprowadzenie korzystnej dla gospodarstw wiejskich polityki celnej, umożliwiającej tani import pasz, narzędzi i maszyn. W stosunkach wewnętrznych doradzał ograniczenie pośrednictwa w handlu produktami rolnymi oraz obniżenie cen artykułów skartelizowanych, przeznaczonych dla wsi. Receptą na wzrost rentowności gospodarstw wiejskich była, jego zdaniem, także specjalizacja – produkcja cukru, uprawa chmielu, zielarstwo, uprawa tytoniu, produkcja spirytusu³⁹.

³⁸ F. Zweig, *Poland between...*, s. 84.

³⁹ T. Lechnicki, *O jasny program i zwarte działanie. I. Rolnictwo*, Warszawa 1937, s. 25–81; tenże, *Problem centralny. Uwagi programowe*, Warszawa 1938, s. 13–27, 34–47.

Tadeusz Lechnicki wypowiadał się również w kwestii industrializacji. Przychylił się do opinii, że uprzemysłowienie kraju jest konieczne, ale zarazem stwierdzał, iż brakuje podstawowych warunków do przeprowadzenia z powodzeniem tego procesu. Tych upatrywał przede wszystkim w odpowiednio ukierunkowanej polityce gospodarczej państwa, zmierzającej do stworzenia i utrzymania racjonalnego, sprzyjającego rozwojowi przedsiębiorstw, systemu podatkowego; prowadzenia przez rząd polityki celnej i kredytowej wspierającej krajową wytwórczość przemysłową; wreszcie wytworzenia systemu kształcenia i awansu zawodowego, sprzyjającego uformowaniu ambitnej, przedsiębiorczej i kompetentnej kadry dla zakładów przemysłowych – „korpusu oficerskiego przemysłu”⁴⁰.

Ta społeczna aktywność T. Lechnickiego okazała się zapowiedzią jego powrotu na scenę polityczną. Najpierw wstąpił do OZN, a 6 listopada 1938 r. z jego ramienia został posłem z powiatu chełmskiego. W Sejmie objął przewodnictwo Komisji Spraw Zagranicznych oraz Komisji Przemysłu i Handlu. Równocześnie wszedł w skład Komisji Budżetowej, Komisji Inwestycyjnej i Komisji Rolnej. Znalazł się również Zarządzie Koła Parlamentarnego OZN i stanął na czele specjalnego zespołu zagadnieniowego przemysłu, handlu i rzemiosła. Był także członkiem Rady Naczelnej OZN.

Różnie potoczyły się losy braci Lechnickich w latach II wojny światowej i po jej zakończeniu. Gdy 1 września 1939 r. nastąpiła agresja Niemiec hitlerowskich na Polskę, T. Lechnicki wstąpił ochotniczo do wojska. Został przydzielony do Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Narew”. Ciężko ranny 29 września 1939 r. w bitwie o Janów Podlaski, zmarł w szpitalu 1 października 1939 r. Pochowany został w Piaskach k. Lublina. Zmarł bezpotomnie – ze swoją żoną, Hanną Drecką, nie doczekał się dzieci⁴¹.

Z kolei Z. Lechnicki w okresie okupacji niemieckiej blisko współpracował ze strukturami Związku Walki Zbrojnej, a później Armii Krajowej (AK). Pozostawał w kontakcie z Komendą Główną AK oraz z departamentem rolnym w Delegaturze Rządu na Kraj. W 1946 r. rozpoczął pracę we władzach Państwowych Nieruchomości Ziemskich w Poznaniu (PNZ). Bezpodstawnie oskarżony wraz z innymi pracownikami PNZ o sabotaż, został skazany w 1951 r. na karę 15 lat więzienia. Zwolniony został w 1957 r. i całkowicie zrehabilitowany. Podjął zarobkową pracę w Poznaniu. Zmarł 14 stycznia 1959 r. i został pochowany na cmentarzu w Junikowie pod Poznaniem. Nie był żonaty⁴².

Także patriotyczne i publiczne zaangażowanie F. K. Lechnickiego nie zakończyło się po wybuchu II wojny światowej. Co prawda, Niemcy aresztowali go w czerwcu 1940 r. wraz z synem Klemensem, ale dzięki wstawiennictwu

⁴⁰ T. Lechnicki, *Fabryki nie zbudują się same*, „Naród i Państwo”, 28 III 1937, nr 12–13, s. 3–8.

⁴¹ PSB, t. XVI, s. 599.

⁴² Tamże, s. 600.

miejscowej ludności zostali zwolnieni. Wówczas podjął współpracę z AK. Po zakończeniu wojny współorganizował Związek Plantatorów Przetwórczych Roślin Okopowych, kierując pracami okręgu poznańskiego. Zainicjował wydawanie fachowego periodyku „Poradnik Plantatora”. W latach 1951–1963 pracował w Pracowni Paleobotanicznej Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego, a od 1953 r. w tejże pracowni w Instytucie Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk. Wyniki swych badań ogłaszał drukiem w czasopismach naukowych. Zmarł 3 listopada 1963 r. i został – podobnie jak jego młodszy brat, Zdzisław – pochowany na cmentarzu w Junikowie pod Poznaniem. Warto dodać, że zaangażowany w działalność publiczną w Drugiej Rzeczypospolitej był również syn Felicjana, Klemens Felicjan, urodzony 21 czerwca 1918 r. W latach Polski międzywojennej stał się głośnym publicystą i poetą. Po wybuchu II wojny światowej przedostał się na Zachód, gdzie wstąpił do Polskich Sił Zbrojnych. Zginął strącony nad Francją 1 lipca 1944 r. Został pochowany na polskim cmentarzu w Normandii⁴³.

Działalność publiczna braci Lechnickich w latach Drugiej Rzeczypospolitej – ich zaangażowanie w kształtowanie jej oblicza politycznego i administracyjnego oraz społeczno-gospodarczego – to jedna z wielu możliwych egzemplifikacji udziału polskiego ziemiaństwa i wyrastającej zeń społecznej grupy inteligencji w procesie polityczno-społecznych i ekonomicznych przemian, zachodzących na ziemiach polskich w pierwszej połowie XX w.; udziału, który obecnie ma szansę doczekać się należnego mu miejsca w polskiej historiografii.

Przemysław Waingertner

Lechnickis
– from history of Polish landowners’ public involvement
in the Second Republic of Poland

Summary

In this article, based on studying archival materials and press, a history of Lechnickis brothers – Zdzisław, Tadeusz and Felicjan – in the Second Republic of Poland is shown. They were Polish landowners, politicians and social activists – leaders of the Polish Youth Union “Zet” and the Patriotic League. Before the First World War they supported a fight for the independence, including a military struggle. In the face of war Lechnickis decided to support Józef Piłsudski and his military action. In the interwar Poland they tried to create a political movement, supporting

⁴³ Tamże, s. 597.

Piłsudski's activity and his coup d'état. Lechnickis created an ideology for the Sanacja political camp which was formed then. Zdzisław, Tadeusz and Felicjan declared for democratic system and opposed dictatorship, however, they criticized parliamentary system, demanding presidential one. They supported a development of the municipal autonomy and tolerant policy towards national minorities, promoting state assimilation. As the leaders of "Zet" and the Patriotic League supported also the etatism and state interventionism in economy. The state was perceived by Lechnickis as the highest form of organization for political, economic, social and national life, as well as their political activity had reference to state interest.